

SAĞLIK SEKTÖRÜNDEKİ ÇALIŞMA İZİNİNE SAHİP GEÇİCİ KORUMA SAĞLANAN SURIYELİ KADIN İŞÇİLERİN ÇALIŞMA HAYATI TECRÜBELERİ VE TOPLUMSAL UYUM HALLERİ: MERSİN İLİ ÖRNEĞİ

Kürşat Tutar¹

¹ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6550-757X

Öz

Suriye göçünün ardında gelişen sosyo-ekonomik değişimlerin etkileri akademik çalışmalar bakımından önem arz etmektedir. Göçün etkilediği en önemli alanların başında da çalışma hayatı gelmektedir. Özellikle yabancıların kayıtlı istihdamının sağlanması bilimsel çalışmaların geçerliliği ve güvenilirliği bakımından önem arz etmektedir. Göç sonrası dönemde Türkiye işgücü piyasasında bazı yasal değişikliklerin yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda Suriyeli işçilerin yasal olarak çalışabilmelerine imkan sunan düzenleme gerçekleştirilmiştir. Suriyeli işçilerin sınırlı bir kesiminin çalışma iznine sahip olması ampirik araştırmaların kapsamını farklılaştırmaktadır. Bu kapsamda çalışma iznine sahip olmak için uygulanmakta olan ilgili Yönetmelik gereği Suriyeli işçilerin sosyo-kültürel statülerinde farklı etkilerin olup olmadığı araştırılmak istenmiştir. Çalışmada Mersin ilinde ikamet edip sağlık sektöründe evde bakım hizmeti yürüten geçici koruma kapsamındaki Suriyeli işçilerin işgücü piyasasından hareketle toplumsal uyum düzeylerinde ne tür etkilerin olduğu araştırılmıştır. Bu bağlamda 6 Suriyeli işçi ile yarı yapılandırılmış sorular ekseninde derinlemesine mülakatlar yapılarak nitel araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda çalışma izninin çalışma yaşamındaki olumlu etkilerin yanı sıra toplumsal uyumlarında kayda değer bulgulara rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *geçici koruma, çalışma izni, toplumsal uyum, Suriyeli işgücü, göçmen kadınlar.*

Atf için: Tutar, K. (2022). Sağlık sektöründeki çalışma iznine sahip geçici koruma sağlanan Suriyeli işçilerin toplumsal uyum düzeyleri: Mersin ili örneği. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 11(29), 62-74.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Ankara/ Türkiye, kursat.tutar@hbv.edu.tr

WORKING LIFE EXPERIENCES AND SOCIAL COHESION OF SYRIAN WOMEN WORKERS UNDER TEMPORARY PROTECTION WITH WORK PERMITS IN THE HEALTH SECTOR: THE CASE OF MERSİN PROVINCE

Abstract

The effects of the socio-economic changes that developed behind the Syrian migration are important in terms of academic studies. In the post-migration period, some legal changes were needed in the Turkish labor market. In this context, a regulation was made that allows Syrian workers to work legally. The fact that a limited portion of Syrian workers have work permits differentiates the scope of empirical research. In this context, it was desired to investigate whether there are different effects on the socio-cultural status of Syrian workers in accordance with the relevant Regulation being implemented in order to obtain a work permit. In the study, it was investigated what kind of effects on the social cohesion levels of Syrian workers under temporary protection who reside in Mersin and provide home care services in the health sector, based on the labor market. In this context, qualitative research was conducted by conducting in-depth interviews with 6 Syrian workers on the axis of semi-structured questions. As a result of the research, besides the positive effects of work permit in working life, significant findings were found in social cohesion.

Keywords: *temporary protection, work permit, social cohesion, Syrian workforce, migrant women.*

GİRİŞ

2011 yılında Suriye iç savaşıyla birlikte yerinden edilmiş Suriyelilerin zorunlu göçü son yıllarda görülmüş en büyük insan hareketliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın birçok ülkesine göç etmek zorunda kalan Suriyeliler yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla yardım ve desteğe muhtaç duruma düşmüşlerdir. Uluslararası fonların yetersizliğinden dolayı bu yükü ağırlıklı olarak misafir eden ülkelerin üstlendiğine şahitlik edilmiştir. Bu ülkelerin başında sınır komşusu olması bakımından Türkiye gelmektedir. Türkiye gerek coğrafi yakınlık gerekse izlemiş olduğu açık kapı politikasıyla yaklaşık dört milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Barınma, eğitim, sağlık, gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında merkezi hükümet, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları gibi çok farklı kesimin bir araya gelmesiyle yardım ve destek seferberliği başlatılmıştır. Türkiye'ye ilk girişlerin gerçekleşmesiyle başta sınır illerinde kurulan geçici barınma merkezlerinde Suriyelilere ev sahipliği yapılmıştır. Fakat zaman içerisinde geçici barınma merkezlerinin sayısı azalmış ve günümüzde 5'e düşmüştür. Merkezlerdeki nüfusun neredeyse tamamının şehirlere yöneldiği görülmüştür.

Destekler sadece barınma merkezleri ile sınırlı kalmamış, şehir merkezlerine göç eden Suriyelilerin ihtiyaçlarının giderilmesinde ve insan onuruna yakışır yaşam olanaklarına erişmeleri konuları da gündeme gelmiştir. Ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra çeşitli kamusal hizmet sunan devlet kurumları, bu süreçte etkin görev üstlenerek sorunların giderilmesi ve yaşam olanaklarının geliştirilmesinde aktif rol oynamıştır.

Suriyelilere sunulan yardımların istenilen ekonomik geçim imkanı sunamayacağı aşikardır. Nitekim çalışma hayatı içerisinde kendilerine yer bulup ekonomik gelir sağlama amacıyla çalışmak zorunda olan Suriyelilerin işgücü piyasasında bazı değişikliklere yol açtıklarını söylemek mümkündür. Özellikle akademik çalışmaların son on yılda Suriyeli göçünün etkilerini araştırmaya yönelik artış gösterdiği söylenebilir. İşgücü piyasasında emek arzındaki artış, yeni girişim alanları ve ticaret faaliyetleri, ücretler ve enflasyon, vergi, kayıt dışılık, haksız rekabet gibi konulara ilişkin çeşitli akademik çalışmalara rastlamak mümkündür. Yapılan çalışmalarda göç hareketinin, Türkiye'nin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısına ilişkin olumlu ve olumsuz sonuçlara yol açtığı şeklinde bulgulardan bahsedilebilir.

Zorunlu göç sonrasında geçici koruma sağlanan Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olacağına dair yaygın görüş bulunmaktadır. Suriyeliler ile yerel halk arasında toplumsal uyumun sağlanmasında uzun vadeli projeksiyonlar ortaya konularak bütüncül politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Böylelikle hem ulusal hem de yerel ölçekte birbirlerini destekleyen uyum programları geliştirilmelidir. Göç, kendine has dinamik yapısına bağlı olarak sürekli yeni dengesini inşa etmektedir. Dolayısıyla göç edenlerin nabzını yakın tutacak

şekilde tarafların etkin gözlem ve ilişki ağlarına sahip olmaları politika belirleme sürecini daha sağlıklı kılacaktır.

Güçlü uyum politikalarının belirlenmesinde göç eden kitlenin her yönüyle doğru tanınması gerekmektedir. Bu açıdan zorluk ve tehditlere karşın kolaylık ve fırsat etkenlerinin analizi hedeflenen politikalara erişmede isabetli olacaktır. Burada etkin göç yönetimi devreye girmekte ve bu alana dair saha araştırmaları ve sosyal temas fırsatlarının artırılması toplumsal uyuma katkı sunabilmektedir. Katılımcı yaklaşımla sivil toplum örgütleri, ilgili kamu kurumları, üniversiteler, iş insanları, kanaat önderleri, yardım kuruluşları, uluslararası örgütler gibi farklı paydaşlarla birlikte belirlenen politikalarda başarı ihtimali artmaktadır.

Sorun alanlarının tespiti ve engellerin ortadan kaldırılmasıyla karşılıklı faydanın maksimize edilmesi çabaları, çatışma ve huzursuzlukların giderilmesine yardımcı olmaktadır. Diğer yandan birleştirici olabilecek her unsurun detaylı tanımlanması sosyal yakınlığı artıracak böylelikle ilişki setlerinin yeniden oluşmasına katkı sunacaktır. Toplumsal uyum süreçlerinin ekonomik uyum ile yakından ilintili olduğu bilinmektedir. Geçim kaynaklarına erişme imkanının tanınması ve uygun koşulların oluşturulması, Türkiye’de yaşayan geçici koruma sağlanan Suriyelilerin toplumsal uyumları açısından önemlidir.

Çalışmada, çalışma iznine sahip geçici koruma sağlanan Suriyeli kadın işçilerin işgücü piyasasında yasal zeminde bulunmalarının olası etkileri araştırılmak istenmiştir. Bu açıdan araştırmamızdaki Suriyeli kadın işçilerin Türkiye’ye ve Mersin’e ilk göç süreçlerine ek olarak çalışma hayatı tecrübeleri konularında görüşleri alınmıştır. Ayrıca çalışma izni özelindeki tutum ve düşünceleriyle toplumsal uyumları üzerinde ne tür etkilerinin olduğu araştırmanın temel hedeflerini oluşturmaktadır.

Suriye’den Türkiye’ye Zorunlu Göç ve Çalışma İzinli Suriyeliler

Göç kavramı sosyal bilimler içerisinde multidisipliner çalışma alanlarının bir konusunu teşkil etmektedir. Özellikle hukuk, ekonomi, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi, coğrafya, demografi, antropoloji gibi disiplinlerin göçü farklı perspektiflerden ele alması, göç olgusunun çok boyutlu ve kompleks bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

İnsanlık tarihinin ender ortak kavramlarından biri olan göç, insan topluluklarının asırlar boyunca kendi varoluşsal bütünlüklerini daha iyiye taşımak için başvurdukları bir davranıştır. Yıllar itibariyle geliştirilen yaklaşımlar, literatüre yeni göç tanımlarının dahil edilmesine yol açmıştır.

Göç kavramı, zaman ve mekan kavramları çerçevesinde gelişen bir süreci ifade etmektedir. Genel olarak göçü; bireyin belli bir zaman diliminde, sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi sebepler neticesinde daha iyi bir güvenlik,

yaşam standardı, iş, eğitim imkanına ulaşabilmesi amacıyla ait olduğu coğrafyadan başka bir coğrafyaya iradi ya da zorunlu bir şekilde geçerek yerleşmesi durumu olarak tanımlanabilir.

Göç kuramları alanında ilk çalışmayı ortaya koyanlardan biri olan Everett Lee, "A Theory of Migration" (1966) isimli çalışmasında göçü, kalıcı ya da geçici yer değişikliği olarak tanımlamaktadır. Ona göre, insan hareketinin bir göç eylemi olarak sayılmasında iç veya dış, gönüllü veya gönülsüz ve hatta mesafe bakımından farklı olması önemli değildir. Lee, her göç eylemi için bir çıkış ve varış noktası ile arasında mesafe gibi birtakım engellerin olduğundan bahsetmiştir (Lee, 1966, s.49). Hagen-Zanker göçü, insanların ve toplulukların iş bulma ve istihdam edinme, baskı ve zulümden kaçma gibi nedenlerden ötürü yaşamış oldukları yerlerden başka bir yere taşınması olarak değerlendirmektedir (Hagen-Zanker, 2008, s.4).

Uluslararası Göç Örgütü² (International Organization for Migration-IOM), 2019 yılında yayımlanmış olduğu *Göç Sözlüğü*'nde, göçü; "Bir kişinin veya bir grup insanın devlet içinde veya uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirmesi" şeklinde tanımlamıştır. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun, insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri göçü ifade etmektedir. Stephen Castles ve Mark Miller'a göre göç, toplumsal bütünlüğün her alanını etkileyen ve kendine has kompleks dinamiklere sahip süreci ifade etmektedir (Castles-Miller, 2008, s.30).

Karpat ise göçü; kalkış yerinden hareket edip varılmak istenen yere ulaşmak olarak tanımlamıştır (Karpat, 2003, s.3). Karpat'a göre göç, insanlar ve bitkilerin yeryüzüne dağılımını değiştiren önemli bir unsur olarak görmektedir.

Göç kararının alınması her zaman kişinin keyfi ihtiyaçları ve özgür kararı sonucunda gelişmeyebilir. Bu bakımdan bazı doğal olaylar ve sosyopolitik gelişmeler sonrasında zorunlu göç ortaya çıktığı görülmektedir. Deprem, tsunami, iklim değişikliğine bağlı kuraklık ve kıtlık durumları bireylerin o yerden göç etmelerini bir anlamda zorunlu kılmaktadır. Kişinin bulunduğu yerden göç etmesini doğa ve çevre olaylarının yanı sıra ekonomik ve siyasal nedenler gibi faktörler de belirleyebilmektedir. Suriye'de görüldüğü üzere meydana gelen iç savaş, zulüm, işkence, çatışma halleri gibi sosyal ve siyasal olaylar sonucunda kişiler yaşamları uğruna oradan göç etmekte veya devlet, köle tüccarları, muhalif rejim unsurları gibi birtakım güçler tarafından zorunlu olarak göç ettirililmektedir. Literatürde, savaş ve aşırı siyasi baskılar sonucunda zorunlu göç veya kaçış tercihlerden sadece birisi olarak değerlendirilmektedir. Seçeneklerin arasında bulunduğu yerde kalıp hapse girmek veya işkence görmek gibi durumlar da tercih edilebilmektedir (Hear, 2000, s.34-35). Etnik çatışmalar ve siyasal ayrışmalar sonucu toplumsal kaoslar da kişilerin zorunlu göç etmelerine kaynaklık

² Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration - IOM), metin içinde UGÖ (IOM) olarak kısaltılmış ifadesi ile kullanılacaktır.

edebilmektedir (Petersen, 1958, s.261; Homer-Dixon, 1991, s.104; Castles, 2001, s.2-6).

Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki yabancıların çalışmaları 15 Ocak 2016’da Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” (GKSYÇİDY) sayesinde mümkün olmuştur. Bu yönetmelik geçici koruma sağlanan Suriyeli işçilerin çalışma izinlerine ilişkin hükümleri içermektedir. Türkiye’de bağımlı veya bağımsız olarak çalışmak isteyen Suriyelilerin ekonomik faaliyetleri için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan (ÇSGB) çalışma izni almaları gerekmektedir. GKSYÇİDY uyarınca geçici koruma altındaki Suriyelilerin çalışma izinleri hakkında getirilen hükümler kapsamında değerlendirilmektedir. Yabancıların Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bünyesi altında çalışabilmeleri için ilgili bakanlıklardan alacakları ön izinleri ile çalışma iznine başvurmaları gerekmektedir (GKSYÇİDY, Madde 6). Dolayısıyla geçici koruma altındaki Suriyelilerin çalışmalarına izin verilen iş ve mesleklerde olmak koşuluyla, Suriyelilerin işgücü piyasasında hangi şart ve şekilde yer alabilecekleri bu izinler doğrultusunda netlik kazanmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma kapsamında Mersin ilinde yaşayan çalışma iznine sahip geçici koruma altındaki Suriyeli kadın işçilerin çalışma hayatı ve buradan hareketle toplumsal uyum süreçleri hakkındaki tutum ve beklentileri irdelenmek istenmiştir. Görüşmeciler ile yapılan yüz yüze görüşmede bu farklılıklar konuya ilişkin etraflı bir bakış geliştirmemize katkı sunmaktadır.

Çalışma, Mersin ilinde ikamet edip çalışmakta olan 6 görüşmeci ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeciler sağlık sektöründe hemşire olarak çalışan çalışma iznine sahip geçici koruma altındaki Suriyeli kadınlardan oluşmaktadır. Saha öncesi araştırma ve gözlem süreci yaklaşık olarak 2 aylık zaman almıştır. Görüşmeler, 10.05.2021 – 01.06.2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilere kar topu yöntemi ile ulaşılmış olup araştırma sürecine katılım noktasında bazı görüşmecilerin sıcak bakmamasından dolayı görüşme yapılan kişi sayısı 6 kişi ile sınırlıdır.

Araştırmamız iki ana eksen üzerinde gruplandırılmıştır. İlki *Türkiye’ye göç ve çalışma hayatı tecrübeleri* diğeri ise *çalışma izni ve sosyal uyum* şeklindedir.

Görüşmecilere Türkiye’ye göç ve çalışma hayatı tecrübeleri özelinde yöneltilen sorular şu şekildedir:

1. Suriyeli kadınlar neden çalışmıyorlar?
2. Suriye’deyken çalışıyor muydunuz?
3. Çalışma hayatına neden geç girdiniz?
4. Türkiye’de daha önce herhangi bir işte çalıştınız mı?

Görüşmecilere çalışma izni ve sosyal uyum özelinde yöneltilen sorular şu şekildedir:

1. Çalışma iznine sahip olarak çalışmak size neler hissettiriyor?
2. Çalışma arkadaşlarınızla mesai dışı zamanlarda görüşüyor musunuz?
3. Aynı mahallede yaşadığınız insanlarla iletişim kuruyor musunuz?
4. İkamet ettiğiniz muhitte birlikte yaşadığınız insanların size davranışları nasıl?

Görüşmeciler ile yapılan görüşmelerde elde edilen benzer bulgulara temsili olarak yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırma kapsamındaki kadın görüşmecilerin yaş, medeni durum, mesleki bilgi, kıdem süreleri, sahip oldukları çocuk sayısı, eğitim durumu, Türkiye'ye ve Mersin'e geliş yıllarına ek olarak Türkçe dil yeterliliklerini aşağıdaki Tablo 1'de görmek mümkündür.

Tablo 1. Görüşmecilerin Profilleri

Görüşmeciler	Medeni Durum								
	Yaş	Meslek	Kıdem (Yıl)	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	TR' ye Geliş	Mersin' e Ge- liş	Türkçe Dil Yet.	
G1	29	Bekar	Evde bakım	2	Yok	Üniversite	2016	Çok İyi	
G2	24	Bekar	Evde bakım	3	Yok	Lise	2013	Orta	
G3	24	Bekar	Evde bakım	2	Yok	Lise	2015	Orta	
G4	44	Bekar (Eşi sa- vaştta ölmüş)	Evde bakım	4	2	Ortaokul	2014	İyi	
G5	28	Bekar (Boşan- mış)	Evde bakım	3	4	Ortaokul	2014	Çok İyi	
G6	49	Evli	Evde bakım	2	2	Lise	2015	Orta	

Araştırmaya katılan görüşmecilerin profillerine ek olarak iş arama süreleri ve iş arama kanallarına Tablo 2 ve Tablo 3'te yer verilmiştir. Görüşmecilerin iş arama sürelerinin 1 yıl ve üzeri şeklinde ağırlık kazanması çalışmak zorunda oldukları ve uzun süreli işsizlik yaşadıklarını göstermektedir. Görüşmecilerin güçlü sosyal ağlara sahip olsalar dahi uzun süreli işsizlik yaşamalarında Türkçe dil yeteneklerinin pek gelişmemiş olması ve çalışmak için uygun iş bulamadıkları gözlenmiştir.

Tablo 2. Görüşmecilerin İş Arama Süreleri

SÜRELER	GÖRÜŞMECİLER
2 haftadan az	G4, G6
2 hafta – 4 haftadan az	
1 ay – 3 aydan az	
3 ay – 6 aydan az	
6 ay – 1 yıldan az	
1 yıl ve üzeri	G1, G2, G3, G5,

İş arama sürelerinde görüşmecilerin iki uç noktaya yerleştikleri dikkat çekmektedir (Tutar, 2021b: 5). Bunlardan birisi “2 haftadan az” olarak ya çok kısa ya da “1 yıl ve üzeri” olarak uzun süreli şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durumu, kadın göçmen emeğinin dezavantajlı fotoğrafının bir yansıması olarak görmek mümkündür. Görüşmecilerin iş arama sürelerine ek olarak iş arama kanallarında da benzer bir durum vardır.

Tablo 3. Görüşmecilerin İş Arama Kanalları

İŞ ARAMA KANALLARI	GÖRÜŞMECİLER
Arkadaş, Akraba ve Hemşerilerim Aracılığıyla	G1, G2, G4, G5, G6,
Sosyal Medya, İnternet ve Basın Aracılığıyla	
Şahsen Başvuru	G3,

İş arama kanalları göz önüne alındığında görüşmecilerin sadece birinin şahsi başvurusu diğerlerinin ise arkadaş, akraba ve hemşerileri üzerinden iş arama faaliyeti neticesinde işe yerleştikleri görülmektedir. Bu durum, Türkiye işgücü piyasasında genel iş arama kanalları ile benzerlik göstermektedir. İlişki ağlarının güçlü olmasının yanı sıra Suriyeli kadınların iş ararken enformel iş arama kanallarına daha yoğun başvurduklarını söylemek mümkündür.

Türkiye'ye Göç ve Çalışma Hayatı Tecrübeleri

Görüşmecilerin Suriye'den Türkiye'ye giriş yapar yapmaz yerleşmek için Mersin ilini tercih etmelerinin altında aile üyeleri ve akraba ilişkilerinin belirleyici olduğu dikkat çekmektedir. Gelişmiş sosyal ağların olduğunu gösteren bu durum, Suriyelilerin kendi aralarındaki iletişimin güçlü olmasından dolayı görüşmecilerin karar alma süreçlerinde etkili olmaktadır.

Görüşmecilerin Türkiye'ye göç ettikleri ilk süreçte karşılaştıkları zorlukların neler olduğu önem arz etmektedir. Nitekim toplumsal uyum süreçlerinin gelişebilmesi bu zorlukların aşılmasına bağlı olarak gelişebilmektedir. Bu bakımdan görüşmecilerin bu konudaki tecrübeleri araştırılmak istenmiştir. Görüşmeciler, Türkiye'ye geldiklerinde yaşadıkları zorlukları şu şekilde ifade etmektedirler:

“Türkçe öğrenmek ve konuşmak zordu. İş bulmak, iyi bir hayat. İyi bir ev bulmak çok zordu...” (G1/29).

"En zor ilk işte günde çok saat çalışmaktı. Ben çünkü hiç çalışmadım Suriye'de. Mutfakta sadece yemek yiyordum. Lokantada uzun saat çalışmak çok zordu. Sonra dil en zordu. Türkçe bilmemek çok zordu..." (G2/24).

"Dil en zordu. Türkçe hiç bilmiyordum. Komşular bana geliyor. İhtiyaç söyleyemiyorum..." (G5/28).

Görüşmeciler Mersin ilinde yaşamaktan memnun olduklarını belirtmektedir. Özellikle diğer büyükşehirlere görece daha kolay ve uygun yaşam olanaklarının olduğunu şu şekilde ifade etmektedirler:

"Mersin çok güzel. Hayat daha ucuz. İstanbul veya Ankara'dan daha ucuz. Güzel bir yerde yaşıyoruz. Ama yazın çok sıcak..." (G1/29).

"Mersin güzel. Ben çok şanslıyım. Gelir gelmez iş buldum. Hep Türk yanında çalıştım..." (G3/24).

Mersin'den başka bir şehre göç etmeyi düşünmediklerini belirten görüşmeciler, kente uyum noktasında sorun yaşamadıklarını açık bir şekilde dile getirmektedir.

"Benim ailem hep burada. 5 ev var burada. Abi, ablalar buradalar..." (G2/24).

"Burada alıştık. Her yer biliyoruz. İş var. Anne-baba burada..." (G6/49).

Görüşmecilerin işgücü piyasası tecrübeleri araştırma konularımızın başında gelmektedir. Bu açıdan Suriyeli kadınların çalışma hayatında ne tür zorluklar çektikleri ve neden çalışmadıkları onların gözünden tespit etmek istenmiştir. Görüşmemiz esnasında verilen yanıtlar şu şekildedir:

"Kadınlar iyi iş bulamıyor. Sadece kaçak işler var. Düzenli bir iş bulursa çalışıyor. ..." (G1/29).

"Çocuklar çok. Kadın evde çocuk bakıyor. Üniversite okuduysa işe gidebilir..." (G2/24).

"Benim ailemde çalışan kadın vardır. Bizde öyle kültür yok. ..." (G4/44).

"Adet öyle. Çok okumuyorlar. Evleniyorlar. Çocuk var. O yüzden çalışmıyorlar. ..." (G6/49).

Görüşmecilerin tamamının Suriye'deyken çalışmadıkları görülmüştür. Elbette bunda görüşmecilerin yaş durumları ve buna bağlı olarak eğitim süreçleri içerisinde yer almalarının etkisinin olduğu düşünülebilir. Görüşmecilerin Suriye'den Türkiye'ye göç etmeye başlamalarının ardından 10 yıl geçmesi görüşmecilerin bazılarının Türkiye'ye çocuk yaşlarda geldiklerini göstermesi bakımından önemlidir. Araştırma kapsamındaki görüşmecilerin yaşlarının düşük olması Türkiye'ye gelmeden önce işgücü piyasası tecrübelerinin olmadığını doğrular niteliktedir. Bu açıdan görüşmecilerin geneli ilk kez Türkiye'de çalışmaya başlamış ve çalışma hayatı ile burada tanışmıştır.

"Lokantada 2 yıl çalıştım. Bir dernekte 2 yıl çalıştım. Dernekte çalışma izin vardı. Lokanta patron istemedi..." (G2/24).

"2 yıl bir dernekte çalıştım. Vakıfta gönüllü olarak 6 ay çalıştım. 2014-2016 arası evde bakım yaptım. 3 yıl boyunca Türk yaşlılara bakım işinde çalıştım. Ama kaçak olarak..." (G4/44).

“Bir dernekte 1 yıl çalıştım. Anaokulu öğretmeni olarak çalıştım. 3 yıl kaçak çalıştım...” (G5/28).

Çalışma İzni ve Sosyal Uyum Durumu

Araştırmada görüşmecilerin öncelikle işyerindeki çalışma arkadaşları ile iletişim düzeyleri ve çalışma barışı konuları araştırılmak istenmiştir. Ayrıca görüşmecilerin çalışma arkadaşları ile işyerinde ve işyeri dışındaki iletişimlerinin sosyal uyumları üzerindeki etkileri araştırılmak istenmiştir. Görüşmecilerin Türkiye işgücü piyasasında çatışma ve uyum alanları bu bölüm içerisinde ele alınan konular arasındadır.

Saha araştırması sürecindeki gözlemlere ve nitel görüşmelere dayalı olarak görüşmecilerin mesai dışı zamanlarda Türk çalışma arkadaşları ile vakit geçirememelerinin altında birtakım nedenler bulunmaktadır. Bunlar; mesai sonrası eve yorgun gitme ve ev içi sorumluluklarının bir hayli yüksek olmasıdır. Ayrıca genellikle hafta sonlarını aile üyelerine vakit ayırdıklarından dolayı sosyal olanaklar için fırsat bulamadıkları gözlenmiştir.

Yapılan nitel görüşmeler ve yüz yüze mülakatlarda edinilen gözlemler doğrultusunda, görüşmecilerin resmi olarak çalışıyor olmalarının uyum süreçlerine olumlu etkisinin olduğu görülmüştür. Görüşmeciler daha önceki kayıt dışı çalıştıkları dönemde korku, saklanma ve geri planda olma durumlarının, kendilerinde kötü bir his ve rahatsızlık oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Fakat çalışma izni ile birlikte görüşmecilerin, bütün bu korku ve rahatsızlık hallerinin ortadan kalktığını, sosyal ilişkilerinin arttığını ve toplumsal uyum süreçleri üzerinde hızlandırıcı etki yaptığını ifade ettikleri görülmüştür. Görüşmeciler, çalışma iznine sahip olduktan sonra eski korku ve tedirginliklerinden kurtulduklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Tabi. Çalışma izin alırsanız daha iyi. Kaçak daha zor. Kaçak çalışırsanız hakkını almıyorsun. Maaş çok az diyorum. Bulabilirsek alacağız diyorlar ama bazı patronlar vermiyorlar...” (G1/29).

“...Çalıştığım için çok mutluyum. Kayıtlı çalışmak bana güven veriyor. Korkmuyorum...” (G2/24).

“...Şimdi hak kaybolmaz. İnsanlar benim çalışma iznimi biliyor. Bana kötü bakmıyor...” (G5/28).

Çalışma izninin harcamalar üzerinde olumlu etkisinin olduğunu düşünenler ise ücretlerinin 1 yıl boyunca tam ve zamanında yatacağını düşünmelerinden dolayı daha rahat ve güvenli harcama yapabildiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca işverenlerin istedikleri zaman kendilerini işten çıkaramayacaklarını ve her halükarda çalışmalarına karşılık gelen ücreti alabilecek olmalarından dolayı harcamaları konusunda kendilerini daha rahat hissettiklerini ifade etmektedirler. Görüşmecilerin bir kısmı ise almış oldukları çalışma izinleri ile ücretlerin arttığını ve asgari ücret seviyesinden çalışma-

larından kaynaklı daha fazla gelir elde ettiklerini ifade etmektedirler. Çalışma izninin kendilerine sağlamış olduğu güvenceyi görmek bakımından görüşmecilerin şu ifadeleri dikkat çekicidir:

“Düzenli bir maaş alıyorum. Korkmuyorum. Fatura, kira için korkmuyorum...” (G1/29).

“Kendimi şöyle hissettim. Ben insanım yani. Devlet izin ile çalışmak çok güzel. Öyle çok sevdim. Güvenlik hissettim...” (G2/24).

“Her şey değişti. Borç yok şimdi. Ev kira hemen veriyorum şimdi. Faturaları ödüyorum. Güven geldi...” (G5/28).

Çalışma izninin gerek ekonomik gerekse sosyal yönden görüşmecileri etkilediği açık bir şekilde gözlenmiştir. Böylelikle görüşmecilerin genelinin ücret güvencesinin yanı sıra yasal çalışmadan kaynaklı sosyal güvenlik, sağlık imkanlarından rahatça yararlanabilme, yıllık ücretli izin ve fazla mesai ücretlerinden yararlanma gibi konularda kendilerini güvende hissettikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca bazı görüşmecilerin işverenler ile geçmişte yaşamış oldukları haksız işten atma veya çalışmalarını karşılığında bir kısım alacaklarını alamamaları gibi sorunlarla karşılaşmayacaklarından emin oldukları görülmüştür.

Görüşmeciler, ikamet ettikleri mahallelerde ve yaşamış oldukları binalardaki komşuları olan Türk vatandaşlar ile iletişim kurduklarını, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olduklarını ifade etmektedirler. Görüşmecilerin bu konudaki görüşlerini desteklemesi bakımından şu ifadeler dikkat çekmektedir:

“Komşular alıştım. Her şey iyi...” (G5/28).

“Babamı hastaneye götürdü komşular. Bize yardımcı oluyorlar. ...” (G3/24).

Bu etkileşimden mutluluk duyduklarını ve bu durumun, yaşamış oldukları şehre uyum sağlayıp mahallelerine alışmalarına katkı sunduğunu açıkça ifade etmektedirler.

Sonuç

Görüşmecilerin büyük bir kısmı çalışma izni aldıktan sonra sosyal ilişkilerinin ciddi anlamda hızla geliştiğini ifade etmektedirler. Özellikle işyerleri ve çalışma bölgelerinde diğer çalışanlar, üreticiler ve müşteriler ile daha rahat iletişim kurabildiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Görüşmeciler çalışma iznine sahip olmadıkları dönemde, çalıştıkları zamanlarda işverenlerin birtakım istekleri olduklarını söylemektedirler. Görüşmeciler, işyerine birileri geldiğinde (ki bu genellikle müşteriler olmaktadır) veya denetleyici kamu görevlileri geldiğinde saklanmaları hususu ve görünmemeleri gerekliliği, işverenlerce tembihlendiğini ifade etmektedirler.

Araştırma kapsamındaki görüşmecilerin bazılarının ise işyerindeki Türk arkadaşları ile kurmuş oldukları ilişki sosyal aktivitenin ötesinde yaşamsal

alanlarına sirayet etmiş olup; bu ilişkinin yardımlaşma ve dayanışma şeklinde devam ettiği gözlenmiştir.

Türkiye’de çalışan Suriyeli işgücünün büyük bir çoğunluğunun (yaklaşık %95) erkek olması (Kızılay, 2019, s.16; Uçar, 2020, s.46-52; Körükmez vd., 2020, s.32; Tutar, 2021a, s.134) kadın işçilere yönelik araştırmaların yeterli seviyede olmaması sonucunu doğurmaktadır. Türkiye’deki geçici koruma sağlanan Suriyeliler arasında hali hazırda düşük seviyede olan çalışma iznine paralel olarak Suriyeli kadınların işgücü piyasasında nadir yer edindikleri bilinmektedir. Ayrıca formel işlerde daha az çalıştıkları gözlemlenen Suriyeli kadınlarda, çalışma iznine sahip olanların sayılarının bir hayli düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görüşmeciler, erkek egemen bakışın etkisi ve kadınların aile içerisindeki rol ve görevlerinden dolayı Suriyeli kadınların işgücüne katılımındaki düşüklüğe dikkat çekmektedirler.

Çalışma izni aldıktan sonra görüşmeciler bazı düşünce ve davranışlarının değiştiğini belirtmektedir. Araştırma esnasında görüşmecilerin kayıtlı olarak çalışma imkanına sahip olmalarından büyük bir memnuniyet ve mutluluk duydukları gözlemlenmiştir. Toplumsal kabul açısından çalışma izninin kendilerine güven verdiğini, mesai saatleri içinde ve gündelik hayattaki sosyal ilişki ve toplumsal iletişimlerine olumlu katkı sunduğunu belirtmektedir. Ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda yaşadıkları toplumda değer kazandıklarını belirten görüşmeciler çalışma izninin kendilerine birçok alanda olumlu katkısının olduğunu belirtmektedir.

Nihayetinde görüşmecilerin işgücü piyasasına girip çalışmalarına ilişkin güçlü bir irade ortaya koydukları gözlenmiştir. Kararlı bir şekilde zorlukların üstesinden gelmek ve geçimlerini sağlayabilmek için uğraş sergiledikleri rahatlıkla söylenebilir. Yukarıdaki ifadelerden de görüldüğü üzere katılımcıların çalışma izni konusundaki tutumlarının belirgin bir şekilde pozitif olarak ayrıştığı aşikardır. Çalışma izninin ve beraberinde getirdiği güçlü sosyal ilişkilerin toplumsal uyumlarına katkı sunduğu açık bir şekilde görülmektedir. Çalışma iznine sahip olan geçici koruma sağlanan yabancı sayısının artırılması ve bu konuda bilinçlendirme çalışmalarının artırılması toplumsal içerme süreçlerinde daha çok başarı getirecektir. Ekonomik uyum politikalarının güçlü ve adil bir şekilde inşası sosyal uyum için elverişli zemin oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Castles, S. (2001). *Environmental change and forced migration: Making sense of the debate*. New Issues In Refugee Research Working Paper No: 70, London: Refugees Studies Centre University of Oxford.
- Castles, S., ve Miller, M. J., (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik. RG. Yay. Tar.: 15/1/2016 No: 29594
- Hear, N. V. (2000). People abroad and people at home in societies under strain. *Forced Migration Review*, 7, 33-36.
- Homer-Dixon, T. (1991). On the threshold: Environmental changes as causes of acute conflict, *International Security* (16), 76-116.
- IOM. (2011). International migration office, International migration law no: 25 - *Glossary on Migration*, Richard Perruchoud and Jillyanne Redpath-Cross, (Edt.), No: 25. (Second Edition).
- IOM. (2019). International migration office, international migration law no: 34 - *Glossary on Migration*, Alice Sironi, Céline Bauloz and Milen Emmanuel, (Edt.), No: 34. (Third Edition).
- Karpat, K. H. (2003). *Türkiye’de toplumsal dönüşüm*. (Çev. Abdülkerim Sönmez). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kızılay. (2019). *Ankara’da geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik işgücü piyasası araştırması*, Mart 2019, (Araştırma Ekibi: Recep Varçın, İlkey Savcı, Bülent Gülçubuk, Metin Pişkin). Ankara.
- Körükmez, L., Karakılıç, İ. Z. ve Danış, D. (2020). *Mecburiyet, müzakere, değişim: Suriyeli kadınların çalışma deneyimleri ve toplumsal cinsiyet ilişkileri*. Göç Araştırmaları Derneği (GAR) Kitap Serisi, No. 2, İstanbul.
- Lee, S. E. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Tutar, K. (2021a). *Göç ve çalışma izinli Suriyeliler*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Tutar, K. (2021b). Evde bakım hizmetinde çalışan göçmen kadın işgücünün istihdam deneyimleri: Ankara ili örneği. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 1-9.
- Uçar, C. (2020). Gaziantep parça başı emek piyasasının Suriyeli kadınları: Emek, zorunlu göç ve şiddet. Kristen Biehl ve Didem Danış (Edt.), *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye’de Göç Araştırmaları* içinde (s.38-55), Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender) ve Göç Araştırmaları Derneği (GAR) ortak yayını, İstanbul.
- Zanker, J. H. (2008). Why do people migrate? *A Review of the Theoretical Literature*. Working Paper MGSOG/2008/WP002, Maastricht University-Maastricht Graduate School of Governance, January 2008.